

نقش افسردگی، اضطراب و استرس دانش‌آموزان پسر در پیش‌بینی نگرش مثبت و منفی آن‌ها به بزهکاری اکبر عطادخت^۱ و نادیا قره‌گوزلو^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش افسردگی، اضطراب و استرس در پیش‌بینی نگرش مثبت و منفی دانش‌آموزان پسر به بزهکاری انجام شد. روش این مطالعه توصیفی-همبستگی بود و جامعه‌ی آماری آن شامل کلیه دانش‌آموزان نوجوان پسر ۱۵-۱۸ سال ساکن شهر همدان بودند. از بین این افراد نمونه‌ای به حجم ۱۰۰ نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند و با پرسش‌نامه‌های سنجش نگرش به بزهکاری و مقیاس افسردگی، اضطراب، استرس (DASS ۲۱) به جمع‌آوری داده‌ها اقدام شد. داده‌های به دست آمده با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه تحلیل شد. نتایج نشان داد که نمره کل آشفتگی روان‌شناختی با نگرش مثبت دانش‌آموزان به بزهکاری رابطه مثبت معنادار دارد، ولی با نگرش منفی آن‌ها به بزهکاری رابطه‌ای ندارد. همچنین از بین زیرمتغیرهای آشفتگی روان‌شناختی، اضطراب با نگرش مثبت ($r=0/24$) و منفی ($r=-0/22$) به بزهکاری رابطه داشته، ولی افسردگی فقط با نگرش مثبت به بزهکاری رابطه‌ای مثبت داشت ($r=0/21$). نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که از بین مؤلفه‌های آشفتگی روان‌شناختی، اضطراب ۲۸ درصد واریانس نگرش منفی به بزهکاری را به طور منفی تبیین می‌کند ($\beta=-0/28$). بنابراین خانواده‌ها، متخصصین بهداشت روانی و مشاوران آموزش و پرورش می‌توانند با شناسایی دانش‌آموزان در معرض خطر و مدیریت افسردگی و اضطراب آن‌ها موجبات پیشگیری از بزهکاری دانش‌آموزان را فراهم کنند.

واژه‌های کلیدی: افسردگی، اضطراب، استرس، نگرش به بزهکاری، دانش‌آموزان

۱. نویسنده رابط: دانشیار روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی Atadokht@uma.ac.ir

۲. کارشناس ارشد روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۱/۱۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۵/۹/۱۷

مقدمه

دوره نوجوانی از مهمترین و در عین حال آشفته‌ترین و پیچیده‌ترین مراحل حیات است. مسائل و دشواری‌های ناشی از بلوغ و جوانی به گونه‌ای است که می‌توان نوجوانی را دوران بحران و فشار نامید (نریمانی، حسن‌زاده و ابوالقاسمی، ۱۳۹۱). ورود به دوره نوجوانی با تحولات بسیار عمیقی از نظر زیستی-روانی و اجتماعی همراه است که موجب بهم خوردن تعادل و توازن جسمانی و روانی آنان شده و به عنوان دوران بحران، طوفان، استرس، دوره زایش دوباره و هویت‌طلبی یاد شده است (کردی، محمدی ریزی، شاکری، مدرس و صالحی، ۱۳۹۳).

یکی از معضلات دوره نوجوانی، بزهکاری است که گریبانگیر بسیاری از شهرها و کشورهای مختلف است؛ با وجود این که در دوره‌های مختلف زندگی انسان، همواره بزهکاری نوجوانان و جوانان جزئی از مسائل جوامع گوناگون بوده، ولی این مسأله هیچ‌گاه در حد مسائل حاد اجتماعی و به صورت بحران در نیامده بوده است. اما از قرن نوزدهم به بعد، افزایش بزهکاری نوجوانان و جوانان به ویژه ارتکاب جرایم توأم با خشونت و قساوت یکی از بزرگترین معضلات اجتماعی محسوب شده و افکار عمومی جهان را نگران نموده است، در همین ارتباط گزارش‌های سازمان ملل در دهه‌های اخیر نشان می‌دهد که همواره بر میزان جرایم در سطح جهان افزوده شده و روند افزایش بزهکاری بیش از میزان رشد جمعیت است در ایران آمار و ارقام معتبری در مورد بزهکاری وجود ندارد، اما آمارهای موجود رشد فزاینده‌ی آن را در سال‌های اخیر نشان می‌دهد (کریمیان، ۱۳۸۷). واژه بزهکاری کلمه لاتینی به معنای فراموشی و غفلت گرفته شده است که موارد و سببی را بر می‌گیرد اما در اصطلاح جامعه‌شناسی به این معنا است که معیارهای پذیرفته شده‌ی رفتاری در یک جامعه‌ی مشخص از سوی عده‌ای از نوجوانان مورد غفلت قرار می‌گیرد (جلایی‌پور و حسینی‌نثار، ۱۳۸۷). بحبوحه سنی ارتکاب بیش‌ترین کجروی‌ها هفده سالگی است و رابطه‌ای قطعی بین کجروی در نوجوانی و ادامه آن در بزرگسالی وجود دارد، بنابراین بزهکاران مزمن نوجوان، همان بزهکاران حرفه‌ای آینده‌اند. زودترین زمان برای کجروی در حدود ۱۰ سالگی

است، اما عمدتاً سن شروع بزهکاری ۱۳ تا ۱۹ سالگی است (آشوری و عظیم زاده، ۱۳۹۲).

بزهکاری نوجوانان و جوانان می‌تواند پیامدهای مخرب زیادی را به دنبال داشته باشد. این معضل علاوه بر ضرر و زیان همه جانبه‌ای که متوجه خود افراد می‌کند، هدر رفتن سرمایه‌های ملی، تباهی نیروها و استعدادهای جوانانی را به دنبال دارد که از مهم‌ترین سرمایه‌های هر کشور محسوب می‌شوند. همه ساله هزینه‌های هنگفتی صرف جبران خسارات وارده بر کشور به خاطر بزهکاری می‌شود که از آن جمله می‌توان به هزینه‌های دستگیری، پیگیری، نگهداری و بازپروری نوجوانان و جوانان اشاره نمود. پس با اعتقاد به این حقیقت که پیشگیری به مراتب سهل‌تر و مؤثرتر از درمان است باید فرصت را غنیمت شمرد و بسترهای پیدایش این گونه معضلات را در جامعه از بین برد و به بررسی علل و عوامل بزهکاری و راه‌های پیشگیری از آن پرداخت.

طی چند دهه‌ی گذشته نظریه‌های مختلف تلاش کرده‌اند تا تبیین روشنی از علل گرایش افراد به سمت مواد و بزهکاری را ارائه دهند. این نظریه‌ها طیف گسترده‌ای از عوامل زمینه‌ساز ژنتیکی، خانوادگی، اجتماعی و روان‌شناختی را مورد بررسی قرار داده‌اند (پولیمنی، موره و گرونرت، ۲۰۱۰).

روانشناسان معتقدند که هیچ رفتاری بدون مقدمه بروز نمی‌کند، بلکه معلول چندین عامل زمینه‌ساز است رفتارهای نابهنجار نوجوانان نیز از این قاعده مستثنی نیستند. با وجود اختلاف نظر بین متخصصین، با اندکی تسامح می‌توان پذیرفت که ریشه جرم و جنایت در انسان احساس نایمنی است که در تمامی بزهکاران وجود دارد. احساس نایمنی در فرد منجر به بروز دلهره و اضطراب می‌شود و این اضطراب باعث می‌شود که در فرد نوعی تنش ایجاد شود که زمینه اقدام به اعمال خصمانه را فراهم می‌سازد. که در میان این رفتارها و اعمال خصمانه، رفتارهایی وجود دارند که ما آن‌ها را غیراخلاقی و غیراجتماعی می‌دانیم و از آن‌ها به عنوان رفتارها و یا اعمال بزهکارانه یاد می‌کنیم (عطاری و همکاران، ۲۰۰۴) و متأسفانه باید گفت، که امروزه تنیدگی و استرس، به

بخش مهم و اجتناب‌ناپذیری در زندگی آدمی تبدیل شده است (رنجبر نوشری، علیلو، اسدی مجره، قدرتی و نجارمبارکی، ۱۳۹۲؛ صبحی قراملکی، پرزور، آقاجانی و نریمانی، ۱۳۹۴).

در تمام مناطق دنیا، اختلالات اضطرابی و افسردگی شایع است و قابل ذکر است که این اختلالات عواقب اقتصادی نیز به همراه دارند (میرزا و جنکینس^۱، ۲۰۰۴). فراوانی بالای اضطراب و افسردگی در بین افراد با استرس‌های اجتماعی، عوامل خانوادگی و استرس‌های تحصیلی مرتبط است (وارکارالیس^۲، ۲۰۰۰). در واقع اضطراب یکی از شایع‌ترین اختلالاتی است که در مقابل ناسازگاری‌های اجتماعی بروز می‌کند و احتمال بروز آن در بین نوجوانانی که به دنبال هویت‌یابی و تصمیم‌گیری برای آینده زندگی خود و انتخاب رشته تحصیلی هستند، افزایش می‌یابد. شیوع اضطراب آشکار در بین دانش‌آموزان دبیرستانی حدود ۱۵ درصد و اضطراب پنهان حدود ۲۱ درصد گزارش شده است (واحدیان، محمدزاده، رستمی، ۱۳۸۷). در ایران نیز در مدارس اختلالات اضطرابی زیادی مشاهده می‌گردد که دست‌اندرکاران مدارس را با مشکل مواجه کرده است (عطاری، شفیع‌آبادی و سلیمی، ۱۳۹۰؛ نریمانی، پورعبدل و بشرپور، ۱۳۹۵) و اگرچه اعتقاد بر این است که میزان کم اضطراب برای ادامه بقا انسان لازم است، اما سطح بالای اضطراب زیان‌های جدی بر جسم، روان، روابط اجتماعی، شغل و تحصیلات وارد می‌آورد (کاتزلنیک^۳ و همکاران، ۲۰۰۱).

از عوامل دیگری که سلامت دانش‌آموزان را تهدید می‌کند، استرس است. استرس نیز در اندازه کم می‌تواند اثر مثبت داشته باشد و باعث افزایش انگیزه شود و محرکی برای مقابله با موقعیت‌های مشکل‌زا باشد (تکلوی و فرشعی، ۱۳۹۶) و در مقابل اگر زیاد باشد، باعث احساس خشم، ترس و ناکامی می‌شود و سلامت بدنی و روانی دانش‌آموزان را به خطر می‌اندازد (نریمانی، حسن‌زاده و ابوالقاسمی، ۱۳۹۱).

1. Mirza & Jenkins
2. Varcaralis
3. Katzelnick

به این ترتیب این تحقیق در صدد آن است که با بررسی میزان نقش افسردگی، اضطراب و استرس در شکل‌گیری نگرش به بزهکاری در نوجوانان به اهمیت این جریان پرداخته و اهمیت و لزوم توجه به عوامل ایجادکننده آن را که ممکن است به نوبه‌ی خود باعث تبعات بعدی همچون بزهکاری شوند و سلامت فرد و جامعه را به خطر بیاندازند، خاطر نشان کند، تا بتوان راه‌حل شایسته‌ای را برای پیشگیری از بروز افسردگی، اضطراب و استرس در دانش‌آموزانی که در سنین حساس نوجوانی به سر می‌برند و جلوگیری از پیامدهای بعدی آن‌ها یافت. لذا با توجه به شیوع گسترده بزهکاری در بین نوجوانان، این پژوهش با هدف بررسی نقش افسردگی، اضطراب و استرس دانش‌آموزان پسر در پیش‌بینی نگرش مثبت و منفی آن‌ها به بزهکاری انجام گرفت.

روش

روش تحقیق، توصیفی از نوع همبستگی بود.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری آن متشکل از کلیه دانش‌آموزان نوجوان ۱۵-۱۸ سال ساکن شهر همدان بودند. از بین این افراد نمونه‌ای به حجم ۱۰۰ نفر با توجه به تعداد متغیرهای مورد بررسی، با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شد و با استفاده از ابزارهای زیر به جمع‌آوری داده‌ها اقدام گردید:

الف) پرسش‌نامه سنجش نگرش به بزهکاری: این پرسش‌نامه با هدف سنجش نگرش به رفتارهای بزهکارانه توسط وحید فضلی در سال ۱۳۸۹ برای نوجوانان ۱۵-۱۸ سال تهیه شده است، که ۲۸ ماده دارد و بر اساس لیکرت ۴ عامل نام‌گذاری می‌شود. جهت حصول اطمینان از پایایی و روایی پرسش‌نامه، عبارت و طیف مورد استفاده برای پاسخ، به افراد صاحب‌نظر (استادان رشته روان‌شناسی، جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی) ارائه شده و اعتبار آن تأیید شده است. در طی یک بررسی، سؤالات به صورت پایلوت بر روی ۲۰۰ نفر از نوجوانان ۱۵-۱۸ سال مدارس دولتی شهر تهران انجام گرفت و با استفاده از روش آلفای کرونباخ میزان پایایی برای نگرش مثبت به رفتارهای

بزهکارانه ۰/۷۱ و برای نگرش منفی به رفتارهای بزهکارانه ۰/۷۷ به دست آمد (سعادت و خدایاری، ۱۳۹۱).

ب) مقیاس افسردگی، اضطراب، استرس (DASS-21): مقیاس DASS توسط لایونند و لایونند در سال ۱۹۹۵ تهیه شد. این مقیاس دارای دو فرم بلند (۴۲) و کوتاه (۲۱) سوال است. فرم کوتاه دارای ۲۱ سوال بر اساس مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت است و هریک از سازه‌های افسردگی، اضطراب و استرس را بر اساس ۷ سوال مورد سنجش قرار می‌دهد و نه الزاماً وجود اختلالات مشخصی که در طبقه‌بندی‌های رسمی ICD و DSM ذکر شده‌اند. بنابراین از این مقیاس می‌توان برای تعیین شدت علائم افسردگی، اضطراب و استرس استفاده کرد. آنتونی و همکاران فرم کوتاه مقیاس DASS را مورد تحلیل عاملی قرار دادند و سه عامل افسردگی، اضطراب و استرس را به دست آوردند. در پژوهش آن‌ها ضریب آلفا برای عوامل به ترتیب: ۰/۹۷، ۰/۹۲ و ۰/۹۵ بود. همچنین همبستگی بین افسردگی و استرس ۰/۴۸، اضطراب و استرس ۰/۵۳ و اضطراب و افسردگی ۰/۲۸ بود (خطیبیان و شاکریان، ۱۳۹۳).

روش اجرا: جمع‌آوری داده‌ها به صورت انفرادی و با حضور پژوهش‌گر انجام گرفت. به این صورت که بعد از ارائه توضیحات مقدماتی در خصوص دلایل و اهداف پژوهش، از آزمودنی‌ها جلب رضایت می‌شد و در صورت رضایت وی پرسش‌نامه‌ها جهت تکمیل به آن‌ها ارائه می‌شد. برای تکمیل پرسش‌نامه‌ها هیچ‌گونه محدودیت زمانی اعمال نمی‌شد. در نهایت برای تجزیه و تحلیل داده‌ها علاوه بر آمار توصیفی از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه بر روی نرم افزار *SPSS-16* استفاده شد.

نتایج

در این پژوهش تعداد ۱۰۰ نفر دانش‌آموز پسر با میانگین سنی ۱۵/۸۸ و انحراف معیار ۱/۹۷ مورد مطالعه قرار گرفتند. جدول ۱ ویژگی‌های دموگرافیکی نمونه‌ی پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱. ویژگی‌های دموگرافیکی نمونه‌ی پژوهش

متغیرها	زیرگروهها	فراوانی	درصد
وضعیت اقتصادی خانواده	ضعیف	۱	۱/۰
	متوسط	۵۴	۵۵/۷
	خوب	۴۱	۴۲/۳
	فرزند اول	۴۳	۴۴/۳
ترتیب تولد	فرزند دوم	۳۳	۳۴/۰
	فرزند سوم	۱۳	۱۳/۴
	فرزند چهارم	۴	۴/۱
	فرزند پنجم و بالاتر	۱	۱/۰
پایه تحصیلی دانش‌آموز	اول دبیرستان	۳۵	۳۶/۱
	دوم دبیرستان	۳۷	۳۸/۱
	سوم دبیرستان	۱۵	۱۵/۵
	پیش‌دانشگاهی	۶	۶/۲

جدول ۲. ماتریس همبستگی آشفته‌گی روان‌شناختی (افسردگی، اضطراب، استرس) و نگرش مثبت و منفی دانش‌آموزان به بزهکاری

متغیرها	M	SD	۲	۳	۴	۵	۶
۱- افسردگی	۴/۱۹	۳/۴۶	۰/۴۳۹**	۰/۴۹۰**	۰/۷۹۰**	۰/۲۱۲*	-۰/۱۷۲
۲- اضطراب	۳/۵۵	۳/۲۸	-	۰/۵۵۶**	۰/۷۷۳**	۰/۲۳۹*	-۰/۲۲۱*
۳- استرس	۶/۰۸	۳/۹۱	-	-	۰/۸۵۸**	۰/۱۴۴	-۰/۰۰۱
۴- نمره کل آشفته‌گی روان‌شناختی	۱۳/۷۴	۸/۶۶	-	-	-	۰/۲۳۵*	-۰/۱۵۸
۵- نگرش مثبت به بزهکاری	۲۱/۱۸	۵/۱۲	-	-	-	-	-۰/۴۹۲**
۶- نگرش منفی به بزهکاری	۴۸/۵۳	۷/۰۸	-	-	-	-	-

* P<0.05, ** P<0.01

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که نمره کل آشفته‌گی روان‌شناختی و افسردگی با نگرش مثبت دانش‌آموزان نوجوان به بزهکاری رابطه مثبت معنادار داشته، ولی با نگرش منفی به بزهکاری رابطه‌ای

نقش افسردگی، اضطراب و استرس دانش‌آموزان پسر در پیش‌بینی نگرش مثبت و منفی آن‌ها به بزهکاری

ندارند. متغیر اضطراب نیز با نگرش مثبت به بزهکاری رابطه مثبت معنادار و با نگرش منفی به بزهکاری رابطه منفی معنادار دارد.

جدول ۳. تحلیل رگرسیون چندگانه نگرش مثبت و منفی دانش‌آموزان نوجوان به بزهکاری بر اساس افسردگی، اضطراب و استرس آن‌ها

متغیر ملاک	متغیرهای پیش-بین	β	t	p	R	R ²	F	P
نگرش مثبت به بزهکاری	افسردگی	۰/۱۵	۱/۲۲	۰/۲۲۴	۰/۲۷	۰/۰۷	۲/۳۶	۰/۰۷۷
	اضطراب	۰/۲۰	۱/۵۸	۰/۱۱۷				
	استرس	-۰/۰۴	-۰/۲۸۰	۰/۷۸۰				
نگرش منفی به بزهکاری	افسردگی	-۰/۱۷	-۱/۴۲	۰/۱۶۰	۰/۳۰	۰/۰۹	۲/۹۷	۰/۰۳۶
	اضطراب	-۰/۲۸	-۲/۲۶	۰/۰۲۶				
	استرس	۰/۲۳	۱/۸۳	۰/۰۷۰				

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد که مدل پیش‌بینی نگرش منفی دانش‌آموزان به بزهکاری بر اساس آشفتگی روان‌شناختی معنادار است و ۹ درصد از واریانس نگرش منفی را پیش‌بینی می‌کند. از بین مؤلفه‌های آشفتگی روان‌شناختی نیز اضطراب با بتای $-۰/۲۸$ ، نگرش منفی به بزهکاری را به طور معنادار تبیین می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از تحقیق حاضر بررسی نقش افسردگی، اضطراب و استرس ادراک شده از دانش‌آموزان نوجوانان در نگرش مثبت و منفی آن‌ها به بزهکاری بود. نتایج حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که که نمره کل آشفتگی روان‌شناختی و افسردگی با نگرش مثبت دانش‌آموزان نوجوان به بزهکاری رابطه مثبت معنادار داشته، ولی با نگرش منفی به بزهکاری رابطه‌ای ندارند؛ یعنی هرچه افسردگی و یا به طور کلی آشفتگی روان‌شناختی دانش‌آموزان بالاتر رود نگرش آن‌ها به بزهکاری مثبت‌تر

خواهد شد. متغیر اضطراب نیز با نگرش مثبت به بزهکاری رابطه مثبت معنادار و با نگرش منفی به بزهکاری رابطه منفی معنادار دارد. به این معنی که هرچه میزان اضطراب دانش‌آموزان بیش‌تر باشد، نگرش مثبت آن‌ها به بزهکاری افزایش و هرچه میزان اضطراب آن‌ها کم‌تر باشد، نگرش منفی آن‌ها به بزهکاری افزایش خواهد یافت. نتایج به دست آمده از این پژوهش با تحقیقاتی که در زمینه رابطه عوامل روان‌شناختی مثل افسردگی، اضطراب و عوامل ایجادکننده یا تسهیل‌کننده بزهکاری انجام شده تا حدی همسو است. محمدی‌فر، کافی انارکی و نجفی (۱۳۹۳) در تحقیقی به بررسی نقش فراشناخت و هیجانات منفی در پیش‌بینی رفتار سوء مصرف مواد پرداختند نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که هر دو متغیر قادرند تغییرات متغیر وابسته‌ی رفتار سوء مصرف مواد را پیش‌بینی کنند. که در مورد متغیر هیجان منفی دو زیر مقیاس افسردگی و اضطراب قادر به پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته رفتار سوء مصرف مواد بودند. بگیان کوله مرز؛ نریمانی، سلطانی و مهربانی (۱۳۹۳). در تحقیق دیگری به مقایسه نارسایی هیجانی و کنترل عواطف در سوء مصرف کنندگان مواد و افراد سالم پرداختند. نتایج نشان داد که بین دو گروه از افراد معتاد و غیرمعتاد در نارسایی هیجانی و کنترل عواطف تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین دشواری در شناسایی احساسات، افسردگی، اضطراب و خشم مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های شدت اعتیاد بودند. اکبری و عموپور (۱۳۸۹) در تحقیقی به بررسی رابطه افسردگی با نگرش به سوء مصرف مواد مخدر در دانش‌آموزان دوره متوسطه شهرستان رشت پرداختند. نتایج نشان داد که بین افسردگی بالا و نگرش مثبت به اعتیاد رابطه مثبت و معناداری وجود دارد یعنی هر چقدر افسردگی بیش‌تر شود، نگرش نسبت به اعتیاد مثبت‌تر است. برماس (۱۳۸۲)، در تحقیقی به بررسی رابطه افسردگی با نگرش دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر تهران به سوء مصرف مواد مخدر پرداخت نتایج نشان داد که بین نمرات افسردگی و نگرش نوجوانان به سوء مصرف مواد مخدر هم‌بستگی مثبت وجود دارد. ماناس و گانم (۲۰۰۹) نیز در تحقیقی تحت عنوان قربانی شدن به بزهکاری: نقش افسردگی و جنسیت، به این نتیجه رسیدند که قربانی شدن با

هر دو متغیر جنسیت و افسردگی رابطه مثبت دارد و رابطه بین قربانی شدن به بزهکاری برای مردها با خصلت افسردگی بیش‌تر بارز است. لالایانت و پیرینس^۲ (۲۰۱۴)، در تحقیقی دیگر به بررسی بزهکاری، افسردگی و اختلال مصرف مواد در دختران نوجوان درگیر رفاه پرداختند نتایج نشان داد که به طور کلی بزهکاری پیش‌بینی کننده افسردگی و افسردگی و اختلال مصرف مواد هم بزهکاری را پیش‌بینی می‌کنند. رینولد و کرا^۳ (۲۰۱۵)، هم در تحقیقی به پردازش نفوذ همسالان برای بزهکاری جوانان و افسردگی پرداختند نتایج نشان داد که نفوذ همسالان و افسردگی تأثیر همانندی را در پیش‌بینی بزهکاری دارند که در این میان تأثیر افسردگی معتدل‌تر است. یو و لیم^۴ (۲۰۱۵)، نیز در تحقیقی به بررسی مسیرهای توسعه از سوء استفاده پدر و مادر تا بزهکاری: نقش واسطه‌ای افسردگی و پرخاشگری پرداختند نتایج نشان داد که عوامل روان‌شناختی بچه‌ها (خشونت و افسردگی)، نقش قابل تعمق و قابل توجهی را بین سوء استفاده اولیه پدر و مادر و رفتارهای بزهکاری بازی می‌کنند. و اما گرچه در نتایج به دست آمده از این پژوهش، رابطه‌ای بین استرس و بزهکاری مشاهده نشد اما به دلیل همبستگی بالای هر سه متغیر اضطراب، افسردگی و استرس با هم، بدیهی است که استرس هم به نوبه خود بتواند در نگرش مثبت به بزهکاری تأثیرگذار باشد. به طوری که خاکباز، کرمی، شفیع آبادی، المیر و فرهادی (۱۳۹۲)، در تحقیقی به بررسی رابطه افسردگی، اضطراب و استرس با ابراز پرخاشگری در افراد وابسته به مصرف مواد مخدر پرداختند. نتایج ضریب همبستگی پیرسون رابطه مثبت معناداری را بین هر سه متغیر افسردگی، اضطراب و استرس با پرخاشگری نشان داد. پورسید موسایی، موسوی و کافی (۱۳۹۱)، نیز در تحقیقی به مقایسه و رابطه بین استرس با ولع مصرف در وابستگان به مواد افیونی و صنعتی پرداختند. نتایج نشان داد که استرس می‌تواند عامل پیش‌بینی کننده مهمی برای میزان ولع مصرف در وابستگان به مواد باشد. سلم‌آبادی، سلیمی بجستانی، خیامی آبیز و جوان (۱۳۹۴)، هم در تحقیقی به بررسی سهم ابعاد فرسودگی تحصیلی، تاب‌آوری و استرس

1. Lalayants & Prince
2. Reynolds & Crea
3. You & Lim

ادراک شده در پیش‌بینی گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان پرداختند نتایج نشان داد که رابطه مثبت معناداری بین این متغیرها با گرایش به اعتیاد وجود دارد.

تحقیقات داخلی و خارجی ذکر شده، نشان می‌دهند که بین افسردگی، اضطراب و استرس و ارتکاب جرم و عوامل ایجادکننده بزهکاری رابطه وجود دارد. در تبیین نتایج به‌دست آمده از این پژوهش نیز می‌توان گفت که بین افسردگی، اضطراب و نگرش مثبت به بزهکاری رابطه وجود دارد در واقع این عوامل از جمله عواملی هستند که می‌توانند: ۱- فرد را دچار یک آشفتگی هیجانی و عاطفه منفی کنند. ۲- در دانش‌آموزان سبب عدم موفقیت در مدرسه و افت تحصیلی شوند. ۳- باعث کاهش عزت نفس در افراد شوند و ۴- باعث شکل‌گیری هوش هیجانی پایین‌تری در افراد مبتلا شوند.

در حالت اول وقتی که فرد دچار آشفتگی هیجانی و عاطفه منفی می‌شود با شدت علائم، ممکن است فرد دچار اختلال روانی شود که خود می‌تواند عامل مؤثری در بزهکاری افراد باشد. در حالت دوم، افسردگی، اضطراب و همین‌طور استرس در دانش‌آموزان می‌تواند سبب عدم موفقیت در مدرسه و افت تحصیلی این افراد شود و همان‌طور که در تحقیقات متعدد نیز عنوان شده است شکست تحصیلی در ورود نوجوانان به بزهکاری می‌تواند مؤثر باشد. در حالت سوم افسردگی، اضطراب و استرس در فرد می‌تواند منجر به کاهش عزت نفس در آنها شود و از آنجا که عزت نفس از مهمترین جنبه‌های شخصیت است. می‌تواند باعث نازرنده‌سازی شخصی، ایجاد نگرش‌های مخرب، آسیب‌پذیری روان‌پزشکی؛ مشکلات اجتماعی و رفتارهای پرخطر از جمله گرایش به مواد و اعمال بزهکارانه شود. و در حالت آخر افراد ممکن است به دلیل داشتن افسردگی، اضطراب و استرس، هوش هیجانی پایین‌تری را تجربه کنند، که خود این امر سبب استفاده این افراد از سبک‌های مقابله‌ای هیجان‌مدار در مقابل مسأله‌مدار می‌شود که خود عاملی برای مصرف مواد و الکل در مواجهه با مشکلات و مقاومت کم‌تر آنها در برابر بزهکاری می‌شود. از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به محدود بودن نمونه پژوهشی به دانش‌آموزان نوجوانان

پسر ۱۵-۱۸ سال ساکن شهر همدان اشاره کرد. که با توجه به تفاوت‌های جنسیتی قابلیت تعمیم به جنس مخالف را ندارد. همچنین استفاده صرف از پرسش‌نامه برای ارزیابی متغیرهای مطالعه نیز از دیگر محدودیت‌های این مطالعه است که احتمال سوگیری در پاسخدهی را افزایش می‌دهد. لذا پیشنهاد می‌شود که جهت افزایش تعمیم‌پذیری نتایج در تحقیقات آتی از نمونه‌های هر دو جنس دختر و پسر استفاده شود و در سایر مناطق نیز تحقیقات مشابهی صورت گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات بعدی علاوه بر ابزار خودگزارشی از ابزارهای دیگر مانند مصاحبه و مشاهده نیز استفاده شود. از نتایج پژوهش هم می‌توان در راستای پیشگیری از بزهکاری و صدمات وارده بر نوجوانان، خانواده و جامعه در جهت کاهش عوامل ایجاد کننده یا تشدید کننده‌ی افسردگی، اضطراب و استرس در دانش‌آموزان توسط خانواده‌ها، معلمین، مشاورین آموزش و پرورش و متخصصین بهداشت روانی استفاده کرد.

منابع

- آشوری، محمد و عظیم زاده، شادی. (۱۳۹۲). جایگاه پرونده شخصیت در فرآیند پیشگیری از پایدار شدن بزهکاری جوانان. فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، ۴۳ (۱)، ۲۱۳-۱۹۵.
- اکبری، بهمن و عموپور، مسعود. (۱۳۸۹). رابطه افسردگی با نگرش به سوء مصرف مواد مخدر در دانش‌آموزان دوره متوسطه شهرستان رشت. فصل‌نامه روان‌شناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تنکابن، ۲۱ (۲)، ۷-۲۰.
- برماس، حامد. (۱۳۸۲). بررسی رابطه افسردگی با نگرش دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر تهران به سوء مصرف مواد مخدر. فصل‌نامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد مخدر، ۱ (۲)، ۴۹-۱۹.
- بگیان کوله مرز، محمد جواد؛ نریمانی، محمد؛ سلطانی، ساناز و مهرابی، علیرضا. (۱۳۹۳). مقایسه نارسایی هیجانی و کنترل عواطف در سوء مصرف کنندگان مواد و افراد سالم. فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد، ۸ (۲۹)، ۱۴۷-۱۳۱.

- تک‌لوی، سمیه و فرشی، آمنه. (۱۳۹۶). مقایسه سطوح خودانتقادی، استرس ادراک شده، عاطفه مثبت و منفی در مادران دانش‌آموزان با و بدون اختلال یادگیری. مجله‌ی ناتوانی‌های یادگیری، ۷(۲)، ۷-۲۶.
- پورسید موسایی، فاطمه، موسوی، ولی‌الله و کافی، موسی. (۱۳۹۱). مقایسه و رابطه بین استرس با ولع مصرف در وابستگان به مواد افیونی و صنعتی. فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد، ۶(۲۴)، ۹-۲۶.
- جلایی‌پور، حمیدرضا و حسینی‌نثار، مجید. (۱۳۸۷). عوامل اجتماعی مؤثر بر بزهکاری نوجوانان در رشت. پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی (ویژه‌نامه‌ی پژوهش‌های اجتماعی)، ۱۰۲-۷۸.
- خاکباز، حمید؛ کرمی، حوریه؛ شفیق‌آبادی، عبدالله؛ مالمیر، مرتضی و فرهادی، محمدحسن. (۱۳۹۲). بررسی رابطه افسردگی، اضطراب و استرس با ابراز پرخاشگری در افراد وابسته به مصرف مواد مخدر. ویژه‌نامه مطالعات اعتیاد، ۱۴(۵)، ۱۵-۲۰.
- خطیبیان، مرجان و شاکریان، عطا. (۱۳۹۳). اثربخشی گروه درمانی شناختی رفتاری بر کاهش افسردگی، اضطراب و استرس زنان مبتلا به سرطان پستان. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان، ۱۹(۷)، ۹۹-۹۱.
- رنجبر نوشری، فرزانه؛ علیلو، مجید محمود؛ اسدی‌مجره، سامره؛ قدرتی، یلدا و نجار مبارکی، مهسا. (۱۳۹۲). مقایسه راهبردهای مقابله با استرس، کمال‌گرایی و خودکارآمدی در افراد مبتلا به اختلال مصرف مواد و افراد بهنجار. فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد، ۷(۲۵)، ۳۹-۵۶.
- سعادت، سجاد و خدایاری سقاوازه، هانیه. (۱۳۹۱). بررسی ارتباط بین راهبردهای مقابله‌ای و گرایش به بزهکاری. دانشگاه بابل، همایش ملی پیشگیری از جرائم و آسیب‌های اجتماعی، ۸۹۵-۹۰۸.
- سلم‌آبادی، مجتبی؛ سلیمی بجزستانی، حسین؛ خیامی آبیژ، حمزه و جوان، رضا. (۱۳۹۴). سهم ابعاد فرسودگی تحصیلی، تاب‌آوری و استرس ادراک شده در پیش‌بینی گرایش به اعتیاد دانش‌آموزان. فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد، ۹(۳۳)، ۲۱-۳۹.
- صبحی قراملکی، ناصر؛ پرزور، پرویز؛ آقاجانی، سیف‌الله و نریمانی، محمد. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش متمرکز بر تنظیم هیجان بر کاهش نشانه‌های استرس، اضطراب و افسردگی دانشجویان. مجله‌ی آموزش بهداشت و ارتقای سلامت، ۳(۱)، ۵-۱۳.

نقش افسردگی، اضطراب و استرس دانش‌آموزان پسر در پیش‌بینی نگرش مثبت و منفی آن‌ها به بزهکاری

عطاری، بهناز؛ شفیع آبادی، عبدالله و سلیمی، حسین. (۱۳۹۰). اثربخشی آموزش هنر نقاشی بر کاهش میزان اضطراب دانش‌آموزان پسر ابتدایی. فصل‌نامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۲(۸)، ۴۸-۶۴.
کردی، معصومه؛ محمدی ریزی، سهیلا؛ شاکری، محمدتقی؛ مدرس غروی، مرتضی و صالحی فدردی، جواد. (۱۳۹۳). بررسی میزان شیوع افسردگی، اضطراب و استرس در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهر مشهد و ارتباط آن با برخی از رفتارهای مرتبط با سلامت. دو ماهنامه علمی پژوهشی دانشکده بهداشت یزد، ۱۳(۵)، ۶۷-۵۶.

کریمیان، حسین. (۱۳۸۷). نگاهی به بزهکاری نوجوانان و جوانان. نشریه معرفت، ۱۷(۱۲۶)، ۱۵۶-۱۴۱.
محمدی‌فر، محمدعلی؛ کافی انارکی، ملیکا و نجفی، محمود. (۱۳۹۳). نقش فراشناخت و هیجان‌ات منفی در پیش‌بینی رفتار سوء مصرف مواد. فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد، ۸(۲۹)، ۶۵-۷۶.
نریمانی، محمد؛ حسن‌زاده، شهناز و ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش ایمن‌سازی روانی بر کاهش استرس، اضطراب و افسردگی دانش‌آموزان دختر مقطع پیش‌دانشگاهی. مجله‌ی روان‌شناسی مدرسه، ۱(۳)، ۱۱۷-۱۰۱.

نریمانی، محمد؛ پورعبدل، سعید و بشرپور، سجاد. (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش مبتنی بر پذیرش/تعهد بر کاهش اضطراب اجتماعی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری خاص. مجله‌ی ناتوانی‌های یادگیری، ۶(۱)، ۱۲۱-۱۴۰.

واحدیان، محمد؛ محمدزاده، پروین؛ رستمی، خلیل. (۱۳۸۷). بررسی ارتباط بین موسیقی و میزان اضطراب در دانش‌آموزان دبیرستان‌های تلاش شهرستان بجنورد. پژوهشنامه تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد، ۱(۱۷)، ۱۷۲-۱۵۷.

Akbari, B & Amoupour, M. (2010). The Relation Depression with Attitude Drug abuse in high school Students the Rasht – city. Quarterly Journal of Educational Psychology, 1(2):7-20. (Persian).

Ashouri, M & Azimzadeh, Sh. (2013). Position of personality profile in the process of prevention of stabilization of criminality in juveniles. Law Quarterly, 1(1): 195-213. (Persian).

Attari, B., Shafi abadi, A & Salimi, H. (2011). The effectiveness of teaching painting in reducing anxiety in elementary school boys. Journal of Counseling and Psychotherapy culture, 2(8): 48-64. (Persian).

- Attari, Y., Shahany-yeylag, M., Kochaki, A & Bshlydeh, K. (2004). Effects of an adaptation training program in social Mhad thay-Ajtay juvenile offen dersin thecity dome. *Journal of Educational Psychology*, 3 (12): 25-46.
- Bagyan Kouleh Marz, M.J., Narimani, M., Soltani, S & Mehrabi, A. (2014). The Comparison of Alexithymia and Emotions Control among Substance Abusers and Healthy People. *Research on Addiction*, Issue 29:131-147. (Persian).
- Bermas, H. (2004). The Relationship between Depression and Tehran High School Students' Approach towards Drug Abuse. *Research on Addiction*, 1(2): 19-49. (Persian).
- Jalaei poor, H & hosseni nesar, M. (2009). The Effects of Social Factors on Rasht Juvenile delinquency. 78-102. (Persian).
- Katzelnick DJ, Kobak KA, DeLeire T, Henk HJ, Greist JH, Davidson JR, Schneier FR, Stein MB, Helstad CP. (2001). Generalized social Anxiety disorder in managed care. *American Journal of psychiatry*, 1(12):1999-2007.
- Karimian, H. (2008). Look at juvenile delinquency and youth. 17 (126): 141-156. (Persian).
- Khakbaz, H., Karami, H., Shafi'e-Abadi, A., Malmir, M & Farhadi, M.H. (2014). The Relationship between Depression, Anxiety, Stress and Aggression in Patients with Drug Dependence. *RJ*, 14(5):15-20. (Persian).
- Khatibian, M & Shakerian, A. (2015). The effectiveness of cognitive behavioral group therapy on decreasing depression, anxiety and stress in breast cancer women admitted to Ahwaz Medical Sciences Hospitals. *Scientific Journal of Kurdistan University of Medical Sciences*, 19(7), 91-99. (Persian).
- Kordi, M., Mohamadirizi, S., Shakeri, M. T., ModarresGharavi, M & Salehi Fadardi, J. (2014). The Relationship between Depression, Anxiety, Stress and Health Behaviors in High School Girl Students in Mashhad in Year 2011-2012, 5: 56-67. (Persian).
- Lalayants, M & Prince, J.D. (2014). Delinquency, depression, and substance use disorder among child welfare-involved adolescent females, child Abuse & neglect. 38: 797-807.
- Ilyas Mirza, Rachel Jenkins. (2004). Risk factor, prevalence & treatment of anxiety & depressive disorder in Pakistan: systematic review, *BMJ*, (3 April), doi: 10.1136, bmj.328.7443.794
- Manasse, M.L & Ganem, N.M. (2009). Victimization as a cause of delinquency: the role of depression and gender. *Jurnal of criminal justice*, 37: 371-378.
- Mohammadyfar, M.A., Kafi Anaraki, M & Najafi, M. (2014). The Role of Metacognition and Negative Emotions on Prediction of Abuse Behaviors. *Research on Addiction*, 8(29):65-76. (Persian).
- Narimani, M., Pourabdol, S., Basharpour, S. (2016). The effectiveness of acceptance/commitment training to decrease social anxiety in students with specific learning disorder. *Journal of Learning Disabilities*, 6(1), 121-140. (Persian).
- Narimani, M., Hasanzadeh, SH & Abolghasemi, A. (2012). The effectiveness of stress inoculation training in decreasing stress, anxiety and depression of pre-university girl students. *Journal of Psychology*, 1(3): 101-117. (Persian).

- Polimeni, A. M., Moore, S. M., & Gruenert, S. (2010). MMPI-2 profiles of clients with substance dependencies accessing a therapeutic community treatment facility. *Electronic Journal of Applied Psychology*, 6(1): 1-9.
- Poor seyed M, F., Mousavi, V & Kafi, M.(2013). Comparing and the Relationship between Stress and Craving Usage in Addicted to Opium and Industrial Substances. *Research on Addiction*, 24: 9-26. (Persian).
- Ranjbar, N.F., Alilo, M., Asadi, M.M., Ghodraty, Y & Najar M, M. (2013). Comparison of Coping Strategies, Perfectionism and Self-Efficacy in Individuals with Substance Use Disorder and Normal Individuals, *Research on Addiction*, 7(25): 39-56. (Persian).
- Reynolds, A.D & Crea, T.M. (2015). Peer influence processes for youth delinquency and depression. *Journal of adolescence*, 43:83-85.
- Sobhi-Gharamaleki, N., Porzoor, P., Aghajani, S. & Narimani, M. (2015). Effectiveness of Emotion Regulation Training on Reduction of Anxiety, Stress and Depression Symptoms among University Students. *Iran J Health Educ Health Promot*, 3 (1), 5-13. (Persian).
- Saadat, S & khodayari saghavaz, H. (2012). The relationship between collation strategies and trends in crime. *National Conference on the Prevention of Crime and social damage*, Babolsar University pp: 895- 908. (Persian).
- Salmabadi, M., Salimi Bajestani, H., Khayami Abiz, H & javan, R. (2015). The Role of Academic Burnout, Resilience, and Perceived Stress in Predicting Students' Addiction Potential, *Research on Addiction*, 33:21-39. (Persian).
- Taklavi, S. & Farshi, A. (2018). Comparing the levels of self-criticism, perceived stress, and positive and negative effects in mothers of student with and without learning disorders. *Journal of Learning Disabilities*, 7(2), 7-26. (Persian).
- You, s & Lim, S.A. (2015). Development pathways from abusive parenting to delinquency: the mediating role of depression and aggression, *child Abuse & neglect*, 46:152-162.
- Vahediyani, M., Mohamad zade, P & Rostami, Kh. (2008). The relationship between music and anxiety among Talash high school students city Bojnourd. *Journal of Education*, Bojnourd Islamic Azad University, 17:157-172. (Persian).
- Varcaralis E. (2000). *Psychiatric nursing clinical guide, assessment tools diagnosis*. philadelphia: WB. Sunders co.

The role of depression, anxiety and stress in predicting positive and negative attitudes toward delinquency in male students

A. Atadokht¹ & N. Gharagozloo²

Abstract

This research investigates the role of depression, anxiety, and stress in predicting students' positive and negative attitudes toward delinquency. In this descriptive-correlational research, the population included all the students aging 15-18 years old in Hamedan, Iran. From the population, 100 students were selected through cluster sampling and to collect the data, they were asked to fill in attitude toward delinquency and depression and anxiety and stress scales (DASS-21). The data were analyzed by Pearson's correlation coefficient and linear multiple regression. The results indicated that the whole point of mental derangement had positive relationship with positive attitude toward delinquency but had no relationship with negative attitude toward delinquency. Also, from the subset of mental derangement, anxiety had a relationship with positive and negative attitude toward delinquency. But depression had a relationship only with positive attitude toward delinquency. The results of the regression analysis also indicated that anxiety explained 28 percent of negative attitude toward delinquency variance, so according to what we mentioned before, parents, mental health specialists and counselors can identify students at risk and manage their depression and anxiety and prevent them from delinquency.

Keywords: Anxiety, attitude toward delinquency, depression, stress, students

---

1. Corresponding author, Associate Professor of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran, Email: atadokht@uma.ac.ir

2. Master of Science in Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran